

Linguistic Research in the Holy Quran.
Vol. 12, No. 1, 2023
Research Paper

Investigating the Imagery Schemas of Al-Isra Surah Based on Johnson's Theory

Roghayeh Habibpour Goudarzi¹, Mohammad Mahdi Shahmoradi Fereydoni², Mohammad Sharifi³

MQAQ in Quran and Hadith Science Department of Mazandaran, Babolsar, Iran

Department of Quran and Hadith Science of Mazandaran, Babolsar, Iran

Department of Quran and Hadith Science, Yazd University, Yazd, Iran

Abstract

Among the most important theories in cognitive linguistics, conceptual metaphor and visual schema view language as an instrument for information organizing, receiving, and transmitting. Analyzing the concepts and experiences of linguistic categories is significant in cognitive linguistics. Imagery schemas form an earlier level of morphology regarding the metaphor basis. Imagery schemas provide communication possibilities between physical experiences and a more complex cognitive domain like language. These schemas are among the most important mechanisms to comprehend the Quran's hidden concepts and an instrument to analyze its meanings. This paper investigates the Imagery schemas of Al-Isra surah to determine how God has expressed his principal purpose in this surah. The findings of this research, which was carried out using Johnson's theory and descriptive-analytical method revealed that motion imagery schemas with 59% and volume schemas with 59.5% had almost the same frequency, and power schemas with 27% had the lowest frequency. These schemas have been used to understand concepts such as curse, Satan's temptation, punishment, God's commands, trust or lack of trust in God, testimony, denial, pride, arrogance, etc.

Keywords: Cognitive Linguistics, Imagery Schema, Qur'an Ma'id, Al-Isra Surah, Johnson's Theory.

This is an open access article under the CC- BY 4.0 License ([Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)).

<https://doi.org/10.22108/NRGS.2023.137869.1876>

بررسی طرحواره‌های تصویری سوره اسراء بر اساس نظریه جانسون

رقیه حبیب پور گودرزی^۱، محمد مهدی شاهمرادی فریدونی^{۲*}، محمد شریفی^۳

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران

habibpourgoudarzi@yahoo.com

۱- استادیار گروه علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران

mm.shahmoradi@umz.ac.ir

۱- دانشیار گروه علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات، دانشگاه یزد، دانشگاه یزد، ایران

m.sharifi@yazd.ac.ir

چکیده

طرحواره‌های تصویری و استعاره مفهومی از جمله مهم‌ترین نظریه‌ها در زبان‌شناسی شناختی هستند که زبان را ابزاری برای نظم‌بخشی، دریافت و انتقال اطلاعات می‌دانند. تحلیل مفاهیم و تجربیات مقولات زبانی، در زبان‌شناسی شناختی حائز اهمیت است. طرحواره‌های تصویری، سطح اولیه‌تری از ساخت شناختی زیربنای استعاره را تشکیل می‌دهند. میان تجربیات فیزیکی ما با حوزه شناختی پیچیده‌تری نظیر زبان، به واسطه طرحواره‌های تصویری امکان ارتباط فراهم می‌شود. این طرحواره‌ها از جمله مهم‌ترین سازوکارها برای دریافت مفاهیم پنهان قرآن و ابزاری برای تحلیل معانی آن هستند. هدف از این مقاله، بررسی طرحواره‌های تصویری سوره اسراء است تا معین شود خداوند متعال از چه طریقی مراد اصلی خود را در قالب این سوره بیان کرده است. یافته‌های این پژوهش با استفاده از نظریه جانسون و به روش توصیفی تحلیلی صورت گرفته و نشان داده است طرحواره‌های تصویری حرکتی (۵۹٪) و حجمی (۵۹،۵٪) با بسامدی تقریباً یکسان و طرحواره تصویری قدرتی با بسامد (۲۷٪) از کمترین بسامد برخوردار بوده است. این طرحواره‌ها برای دریافت مفاهیمی مانند لعن، وسوسه شیطان، عذاب، فرامین و احکام خداوند، توکل، اعتماد نکردن، گواهی و شهادت، تکذیب، کبر و غرور و ... به کار رفته‌اند.

واژگان کلیدی: زبان‌شناسی شناختی، طرحواره تصویری، قرآن مجید، سوره اسراء، نظریه جانسون.

۱- طرح مسئله

زبان‌شناسی شناختیⁱ که با ساخت مفهوم و نظام مفهومی در ارتباط است، معناشناسی شناختیⁱⁱ در نظر گرفته می‌شود (صفوی، ۱۳۷۹ش، ص ۳۶۳).

معناشناسیⁱⁱⁱ به بررسی معنا و مفهوم نشانه‌ها

زبان‌شناسی شناختی نگرشی جدید است که در آن زبان، بازتاب چگونگی اندیشیدن و خصوصیات ذهنی انسان است (Croft & Cruse, 2004). قسمتی از

می‌پردازد (راسخ مهند، ۱۳۹۲ش، ص ۷). «معنا پدیده‌ای فراگیر در زندگی بشر است و رفتارها، نگاه‌ها و جملات آدمیان، معنی نام دارد» (قائمی‌نیا (الف)، ۱۳۹۹ش، ص ۳). معناشناسی به طور علمی به بررسی معنا می‌پردازد و هدف از آن معناشناسی زبانی است که معنا در زبان را به گونه عملی بررسی می‌کند (قائمی‌نیا (ب)، ۱۳۹۹ش، ص ۱۴).

معناشناسی‌شناختی بر آن است که زبان، قسمتی از توانایی شناختی بشر است و می‌تواند جهان متصور انسان را تبیین کند. هدف از واژه‌شناختی، رویکردی به زبان است که بر مبنای تجربه ما از دنیا و سبکی که آن را ادراک و مفهوم‌سازی می‌کنیم، بنا نهاده شده است (سعیدی روشن، ۱۳۹۶ش، ص ۶۵).

در عصر کنونی تحولات در همه علوم بشری با سرعت زیاد در حال شکل‌گیری است، به واسطه مواجهه با مسائل تازه، قرآن‌پژوهی نیز در این دوره دچار تحولات فزاینده‌ای شد و همین امر افق دید جدیدی را برای محققان قرآنی گشود و با توجه به اهمیت دانش تفسیر بستر جدیدی در حوزه‌های علمی پدید آورد که از آن به‌عنوان «مباحث جدید دانش تفسیر» نام می‌برند. یکی از دانش‌های جدید که در حوزه مطالعات کتاب‌های الهی از جمله قرآن وارد شد، دانش زبان‌شناسی است که در اثر پیشرفت‌های حاصل در این رشته بوده است (رضایی اصفهانی، ۱۳۹۳ش، ص ۲۳).

بعضی از مورد توجه‌ترین تئوری‌ها در حوزه زبان‌شناسی عبارت‌اند از: نظریه استعاره مفهومی^{۱۷}، مجاز^{۱۸}، نظریه فضاهای ذهنی^{۱۹} و طرحواره‌های تصویری^{۲۰} (امینی، ۱۳۹۷ش، ص ۱۳). طرحواره‌های تصویری، اساس استعاره مفهومی و برگرفته از جهان پیرامون و تجارب ما نسبت به جهان خارج است (صفوی، ۱۳۷۹ش، ص ۳۷۲).

طرحواره تصویری از محوری‌ترین مطالعات معنی‌شناسی شناختی است که می‌تواند به‌عنوان حوزه‌های

مبدأ در نگاشت‌های استعاری به کار آید. اساس طرحواره‌های تصویری ادراکات جسمانی‌شده ما و عینی هستند (Lakoff, 1993: p245). زبان از طرحواره‌ها که نتیجه قابلیت درک از راه کالبدینگی است، در نمایان‌ساختن ساختار مفهومی استفاده می‌کند (Talmy, 2000: p7).

نخستین بار اصطلاح طرحواره تصویری به‌طور هم‌زمان در دو کتاب *بدن در ذهن*^{۲۱} اثر مارک جانسون^{۲۲} و *زن‌ها، آتش و اشیاء خطرناک*^{۲۳} اثر جورج لیکاف^{۲۴} در سال (۱۹۸۷) میلادی مطرح شد (اسودی و مدیری، ۱۴۰۰ش، ص ۳۵).

طرحواره‌های تصویری از سازوکارهای مهم برای دریافت مفاهیم پنهان قرآن و ابزاری برای تحلیل معانی آن، به‌شمار می‌آیند (سلیمی و علی‌نتاج، ۱۳۹۶ش، ص ۵۸) که به انسان‌ها برای ساخت تصویرهایی متفاوت در ذهن برای فهم آیات کمک می‌کنند تا براساس آن تصویرها، آموزه‌های الهی را در زندگی به کار گیرند و به سعادت نهایی، یعنی هدف خلقت، دست یابند (محمدی و جمشیدی، ۱۳۹۹ش، صص ۶۹-۶۸).

در آیات شریفه قرآن به‌مثابه یک متن هدفمند طرح‌واره‌های تصویری از جمله مهم‌ترین سازوکارها برای دریافت مفاهیم پنهان قرآن و ابزاری برای تحلیل معانی آن است (سلیمی و علی‌نتاج، ۱۳۹۶ش، ص ۵۸) و به انسان‌ها برای ساخت تصویرهایی متفاوت در ذهن برای فهم آیات کمک می‌کند تا براساس آن تصویرها، آموزه‌های الهی را در زندگی به کار گیرند و به سعادت نهایی، یعنی هدف خلقت، دست یابند (محمدی و جمشیدی، ۱۳۹۹ش، صص ۶۸-۶۹).

هدف از این مقاله، بررسی طرحواره‌های تصویری سوره اسراء است تا معین شود خداوند متعال از چه طریقی مراد اصلی خود را در قالب این سوره بیان کرده است؛ بنابراین، در این پژوهش به سؤالات زیر پاسخ داده می‌شود:

«بررسی طرحواره تصویری قدرتی در گفتمان قرآنی با رویکرد زبان‌شناسی شناختی» بیان داشتند طرحواره قدرتی همانند دیگر انواع طرحواره‌ها در راستای تحسین و تبیین ژرف تر معنا اتفاق می‌افتد و هدف از طرحواره‌ها در متن قرآن، درک این چارچوب ضروری است. براساس طرحواره قدرتی مفاهیم انتزاعی کفر و نفاق و ذلت به‌مثابه سد و مانع و دارای قدرت به تصویر درآمده‌اند.

- محمدی و جمشیدی (۱۳۹۹ش) در مقاله‌ای با عنوان بررسی «طرحواره‌های تصویری و استعاره‌های مفهومی در جزء سی‌ام قرآن کریم» بیان داشتند در زیر ساخت استعاره‌های موجود در آیات منتخب، انواع طرحواره‌ها به چشم می‌خورد که به‌عنوان شاهد مثالی از هنجارها و ناهنجاری‌هایی در قرآن از طریق استعاره‌های حاوی طرحواره‌های اجبار، مانع، رفع مانع، تغییر مسیر یا انحراف، نیروی متقابل، جذب و کشش و توانایی از طریق این الگو، منطبق و اجراشدنی است.

- اسودی و مدیری (۱۴۰۰ش) در مقاله‌ای با عنوان بررسی «طرحواره‌های تصویری قرآن کریم بر اساس نظریه جانسون (مطالعه موردی صفات)» بیان داشتند بیشترین بسامد مربوط به طرحواره قدرتی (۵۳٪) بوده است و بسامد طرحواره حرکتی (۲۴٪) و طرحواره حجمی (۲۳٪) تقریباً یکسان هستند.

تحقیق‌های مستقلی نیز در ارتباط با سوره اسراء انجام شده‌اند؛ از جمله:

- محمص و کوچک یزدی (۱۴۰۰ش) در مقاله‌ای با عنوان «واکاوای انسجام درونی سوره اسراء» با استفاده از روش تحلیل محتوا بررسی انسجام درونی آیات سوره اسراء را انجام دادند.

- علی‌آبادی راوری و دیگران (۱۳۹۹ش) در مقاله‌ای با عنوان «ارزیابی غرض سوره اسراء بر اساس سوره مجاور، زوج و سور مسبحات» با روش توصیفی تحلیلی، محورهای موضوعی سوره اسراء را براساس سوره مجاور، زوج و سور مسبحات و همچنین، غرض اصلی سوره در

۱- براساس نظریه جانسون در سوره اسراء کدامی ک از طرح‌واره‌های تصویری بسامد بیشتری دارند؟

۲- طرحواره‌های موجود در سوره اسراء، برای تصویرسازی از چه مفاهیم مجردی در ذهن مخاطب بهره گرفته‌اند؟

۲- پیشینه پژوهش

درباره طرحواره‌های تصویری، پژوهش‌هایی در حیطه قرآن کریم به انجام رسانده‌اند؛ از جمله:

- توکل‌نیا و حسومی (۱۳۹۵ش) در مقاله‌ای با عنوان بررسی «طرحواره‌های تصویری حرف «فی» در قرآن» بیان داشتند مفاهیم انتزاعی از طریق طرحواره‌های مختلفی مانند: طرحواره جهتی، حرکتی، همسانی، موجودیت و ... برای خواننده این آیات، فهم‌پذیر و لمس‌شدنی شده‌اند.

- علی‌نتاج منصور (۱۳۹۶ش) در پایان‌نامه‌ای با عنوان «کارکرد طرحواره‌های تصویری در گفتمان قرآنی (مطالعه موردی ردائل اخلاقی)» بیان داشتند ردائلی چون بخل، بهتان، ظلم، شک و تردید و دنیاطلبی در قلب طرحواره حجمی به نمایش در آمدند. طرحواره حرکتی - جهتی بالا نیز در مفهوم‌سازی خشم بیان شد و براساس طرحواره قدرتی نیز ایمان، هدایت و کمال بشری در جاده بدون انحراف و مستقیم به تصویر درآمد.

- صالحی (۱۳۹۶ش) در پایان‌نامه‌ای با عنوان «زیبایی‌شناسی طرحواره‌های تصویری در قرآن کریم (با رویکرد زبان‌شناسی شناختی)» این سؤال اساسی را مطرح کرد که به چه شکلی زیبایی‌شناسی انواع طرحواره‌های تصویری در آیات قرآن امکان‌پذیر است. نتایج نشان دادند مفاهیمی چون خوبی و ایمان در جهت بالا و دارای حرکت مستقیم و بدون انحراف و مفهوم بدی و ضعف و کفر در جهت پایین و در حال سقوط مفهوم‌سازی می‌شوند. مفاهیم انتزاعی کفر و نفاق و ذلت به‌مثابه سد و مانع و دارای قدرت به تصویر درآمده‌اند.

- راستگو و صالحی (۱۳۹۷ش) در مقاله‌ای با عنوان

محور را بررسی کردند.

- خان محمدی و ذوالفقاری (۱۳۹۸ش) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی و تحلیل اغراض جمله‌های انشایی در سوره اسراء» جمله‌های انشایی را از لحاظ کاربرد و تنوع کارکرد بررسی کردند.

بنابراین، با توجه به چند مورد ذکر شده در بالا پژوهشی مستقل در ارتباط با طرحواره‌های تصویری سوره اسراء و چگونگی تطابق آنها بر مفاهیم انتزاعی و مضامین مدنظر خداوند صورت نگرفته است.

۳- مبانی نظری پژوهش

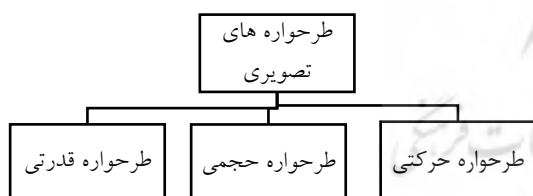
۳-۱- نظریه طرحواره تصویری جانسون

یکی از ساخت‌های مفهومی مهم در تحقیقات معنی‌شناسان شناختی، طرحواره‌های تصویری است (صفوی، ۱۳۷۹ش، ص ۳۷۳). جانسون (۱۹۸۷م) نظریه طرحواره‌های تصویری را مطرح کرد و بعدها «لیکاف، لانگاکر xi i فوکونیه xii i تالمی xiv، سویتز xv» آن را توسعه دادند (تیموری، جیگاره‌ای و ملک مرزبان، ۱۴۰۰ش، ص ۳۰). جورج لیکاف، رونالد لانگاکر و لئو تالمی از چهره‌های برجسته زبان‌شناسی شناختی هستند؛ ناگفته نماند که هر کدام رویکردشان نسبت به زبان‌شناسی شناختی، خاص بوده است؛ به همین دلیل، رویکردهای متفاوتی نسبت به زبان‌شناسی شناختی وجود دارد. از میان این افراد، سهم لانگاکر بیش از همه است. بسیاری او را پایه‌گذار زبان‌شناسی شناختی می‌دانند (قائم‌نیا (الف)، ۱۳۹۹ش، ص ۴۶).

نظریه طرحواره‌های تصویری علاوه بر معناشناسی شناختی در دیگر شاخه‌های وابسته شناختی به‌ویژه روان‌شناسی شناختی و روان‌شناسی رشد طرح شد. مفهوم طرحواره تصویری با فرضیه شناخت جسمی شده نیز رابطه دارد (مسلم جوی، معصومی و جنتی‌فر، ۱۴۰۱ش، ص ۸۱). هدف از طرحواره‌های تصویری این است که رفتارها و واکنش‌های ادراکی آدمی از مدل‌های

تکرارشونده و پویایی به دست می‌آیند که بدون آنها تجربه‌های آدمی درک‌شدنی و فهم‌پذیر نیست (موسوی بفرویی و توکل‌نیا، ۱۳۹۸ش، ص ۵۶).

طرحواره‌های تصویری، اساس استعاره مفهومی و برگرفته از جهان پیرامون و تجارب ما نسبت به جهان خارج است (صادقی، ۱۳۹۸ش، ص ۷۵). مهم‌ترین طرحواره‌های تصویری که جانسون معرفی می‌کند، طرحواره حرکتی، قدرتی و حجمی است که طرحواره‌های سطح پایه را تشکیل می‌دهند. علاوه بر این سه سطح، وی طرحواره‌های دیگری مانند تعادلی، ربطی، چرخه‌ای، کانونی، حاشیه‌ای، دور - نزدیک، کل - جزء، تماس، ادغام و انفکاک را برای ملموس کردن مفاهیم انتزاعی پیشنهاد می‌کند (محمدی آسیابادی، صادقی، و طاهری، ۱۳۹۱ش، ص ۱۴۷). در این پژوهش، بررسی طرحواره‌های سه سطح پایه در سوره اسراء انجام گرفته است. شناخت انواع طرحواره‌ها براساس تجربه‌های اجتماعی، فرهنگی و حسی - ادراکی انسان، شیوه‌ای خلاق در انتقال مفاهیم قرآنی است.

شکل ۱: نمودار طرحواره‌های تصویری

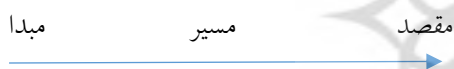
۳-۱-۱- طرحواره حجمی

درک مفهوم انتزاعی «حجم» از دیدگاه جانسون و لیکاف، تجربه‌ای است که انسان از جسم خود مبنی بر اینکه قسمتی از فضا را اشغال می‌کند، برای او فراهم می‌سازد؛ بنابراین، انسان می‌تواند خویش را مظلوف ظرف صندلی، کلاس و اماکنی بداند که دارای حجم و به‌نوعی ظرف تصور می‌شود و این تجربه فیزیکی را به مفهوم‌های دیگری که از نظر ذاتی یا مفهومی حجم نمی‌پذیرند، گسترش دهد و بدین ترتیب، طرحواره‌های

جر یک معنی دارد؛ به‌طور مثال، «باء» معنی آن فقط الصاق است و درباره «فی» معتقدند معنی آن فقط ظرف است؛ اما کوفیون معتقدند «فی» مشترک لفظی است و برای ده معنی وضع شده است که نخستین و پرکاربردترین معنی «فی» ظرف است و دلالت دارد بر اینکه مجرور آن، ظرف برای شیء ماقبلش است (صفایی، ۱۳۸۷ش، ج ۲، ص ۲۸۳).

۳-۱-۲- طرحواره حرکتی

انسان برای اشیائی که دارای حرکت نیستند، براساس تجاری به‌واسطه حرکت خویش و مشاهده سایر چیزها، طرحواره‌ای عینی در ذهن از حرکت می‌سازد و بدین ترتیب، برای چیزهایی که دارای این خصلت نیستند، این صفت در نظر گرفته می‌شود. حرکت را مبدأ و مقصدی است و در این مسیر، نقاطی مابین این دو نقطه وجود دارد (پاشایی، تقی‌زاده و دهقانی یزدی، ۱۴۰۰ش، ص ۳۳).

برای مثال: «برای رسیدن به دکترا باید خیلی تلاش کرد»، «مسیر زندگی‌ام تغییر کرد» و «به راحت برای رسیدن به موفقیت ادامه بده».

برای مثال، در آیه شریفه «تُمْ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ» (بقره: ۲۸) «سپس به سوی او باز می‌گردید»، مفهوم معاد با طرحواره حرکتی بیان شد. طرحواره حرکتی همیشه به پیمودن مسیر به‌واسطه حرکت از مکانی به مکان دیگر اشاره دارد. حرف «الی» دربردارنده مفهوم حرکت است.

در آیه شریفه «مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ» (بقره: ۲۵۷) «آنها را از ظلمت‌ها به سوی نور بیرون می‌برد»، با وجود حرف «الی» مفهوم حرکت تداعی می‌شود. مبدأ ظلمات و مقصد نور است.

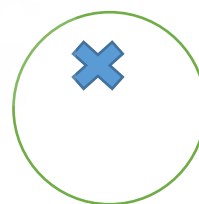
براساس این مثال‌ها برای خیلی از پدیده‌ها مانند موفقیت و امثال آن مسیری در نظر گرفته شده است که انسان در آن مسیر قرار می‌گیرد و حرکت می‌کند.

مجردی از حجم‌های فیزیکی در ذهن خود بسازد (محمدی آسیابادی و همکاران، ۱۳۹۱ش، ص ۱۴۷).

طرحواره حجمی، پنداری است که ظرفی را که درون و بیرون آن در قلمرو فضایی سه‌بعدی است، به تصویر می‌کشد (قائمی و ذوالفقاری، ۱۳۹۵ش، ص ۷)؛ برای مثال، «در همین حال خوش بمان» و «حسابی افتاد تو هچل». بدین‌گونه با لحاظ‌کردن حجم برای «حال خوش» و «در دسر»، درک این مفاهیم انتزاعی برای شنونده راحت‌تر می‌شود (قاسم‌زاده، ۱۳۷۹ش، ص ۱۰۹).

برای مثال، در آیه شریفه «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ مِثْلُ نَوْرِهِ كَمِشْكَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ الزُّجَاجَةُ» (نور: ۳۵) «خداوند نور آسمان‌ها و زمین است، مثل نور خداوند همانند چراغدانی است که در آن چراغی (پر فروغ) باشد، آن چراغ در حبیبی قرار گیرد»، نور که مفهومی انتزاعی است، در ظرف‌های مشکاه، مصباح و زجاجه قرار گرفته است که مفاهیمی مادی و دارای حجم‌اند.

در آیه شریفه «الَّذِينَ هُمْ فِي غَمْرَةٍ سَاهُونَ» (ذاریات: ۱۱) «همان‌ها که در جهل و غفلت فرو رفته‌اند»، مفهوم غفلت و نادانی به‌مثابه ظرفی در نظر گرفته شد که انسان درون آن غوطه‌ور می‌شود. حرف اضافه «فی» مؤید این نکته است.

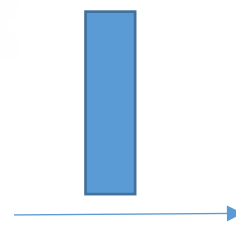
کلمه «فی» از حروف جاره است و همه ویژگی‌های اسم حروف جاره مانند وجوب دخول آن بر اسم، عامل‌بودن و همچنین، نوع غیر زائد آن، متعلق‌خواستن را دارا هست. میان نحوین مکتب بصره و کوفه در تعداد معنای این حرف جر مانند بحث در معانی دیگر حروف جر، تفاوت آرا وجود دارد. بصریون معتقدند هر حرف

۳-۱-۳- طرحواره قدرتی

در طرحواره حرکتی بیان شد که ساخت‌هایی وجود دارند که حرکتی را در مسیری نشان می‌دهند. انسان در سراسر زندگی خویش به شکل عینی و قابل لمس با اتفاقاتی مواجه می‌شود که این رویدادها مانند مانع‌های طبیعی، سد حرکت و پیشروی او می‌شوند؛ به این دلیل، در ذهن و اندیشه خویش در عالم انتزاع، موانعی را متصور می‌شود که سد راه او هستند؛ بنابراین، در جستجوی راه‌حلی برای برطرف‌ساختن این موانع که بدون قابلیت عینی هست، می‌افتد (ذاکری، ۱۳۹۶ش، ص ۳۰). انسان در برابر این موانع دارای موقعیت‌های مختلفی است و قدرت خود را در رویارویی با این موانع می‌آزماید؛ بدین‌گونه نظامی در ذهن انسان به وجود می‌آید و موجب می‌شود او این ساختار را به حوادثی نسبت دهد که درواقع دارای آن نیستند (جانسون، ۱۹۸۷م).

با توجه به شرایط گفته‌شده، جانسون در مواجهه با چنین موانعی، سه حالت و سه طرحواره تصویری را مطرح می‌کند.

اولین گونه طرحواره قدرتی این است که در مسیر حرکت، سدی به وجود آید و ادامه حرکت مقدور نباشد (Johnson, 1987: p47): برای مثال، «برای ادامه تحصیل به بن‌بست خوردم».

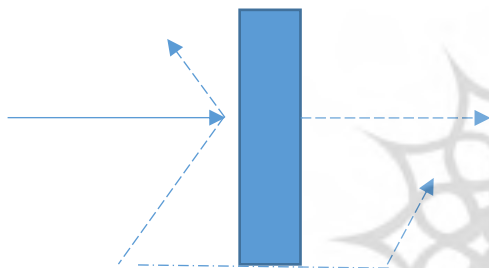

طرحواره قدرتی نوع اول (برخورد با مانع و عدم گذر از آن)

در آیه شریفه «خَتَمَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَعَلَىٰ سَمْعِهِمْ وَعَلَىٰ أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ» (بقره: ۷)، «خدا بر دل‌ها و گوش‌های آنان مهر نهاده و بر چشم‌های آنها

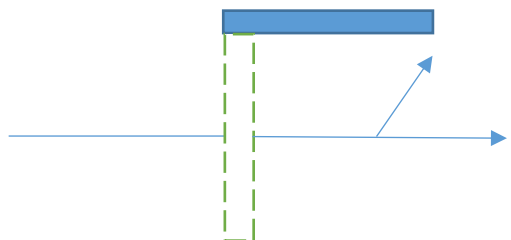
پرده افکنده شده و عذاب بزرگی در انتظار آنها است». به دلیل کفر، بر دل، چشم و گوش کافران حجاب قرار داده شد تا آنها چیزی را درک نکنند. درواقع کفر سدی برای دریافت هرگونه حقیقت از سمت کافران شده است. اینجا شاهد طرحواره قدرتی هستیم.

دومین گونه طرحواره قدرتی آن است که در مسیر حرکت، سدی به وجود آید؛ اما بشود آن را شکست یا دور زد و به حرکت ادامه داد یا راهی دیگری انتخاب کرد که کاملاً راهی جدید است (Johnson, 1987: p47). برای مثال، «از سد کنکور گذشتم»، «اگر قبول نشدی، بگو راه دیگری را نشانت بدهم»، «باید این مشکل را دور بزنی».

طرحواره قدرتی نوع دوم (برخورد با مانع و تغییر مسیر)

سومین نوع طرحواره قدرتی این است که در مسیر حرکت سدی به وجود آید، انسان بتواند با قدرت خود آن سد را از سر راه بردارد و به مسیرش ادامه دهد (همان). برای مثال، «برای اینکه به دکترا برسم، همه مشکلات را کنار زدم».

طرحواره قدرتی نوع سوم (برخورد با مانع و گذر از آن)

۴ - داده‌های پژوهش

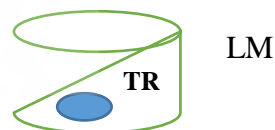
با توجه به تعریف‌های ارائه‌شده از سه طرحواره حجمی، حرکتی و قدرتی، مصداق‌ها در سوره اسراء استخراج شدند که فراوانی هریک در جدول زیر آورده شد. در سوره اسراء طرحواره حجمی با بسامد (۵۹٫۵٪) و طرحواره حرکتی با بسامد (۵۹٪) دارای بسامدی تقریباً یکسان بوده و طرحواره قدرتی با بسامد (۲۷٪) از کمترین میزان برخوردار بوده است.

۴-۱- طرحواره حجمی

در سوره اسراء با بهره‌گیری از طرحواره حجمی درک برخی مفاهیم انتزاعی برای مخاطب آسان شده است؛ همانند آیات زیر:

«وَقَضَيْنَا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي الْكِتَابِ لَتُفْسِدُنَّ فِي الْأَرْضِ مَرَّةً ثَلَاثًا وَلَتَعْلَنَ عُلُوًّا كَبِيرًا» (۴) «ما به بنی اسرائیل در کتاب (تورات) اعلام کردیم که دوبار در زمین فساد خواهید کرد و برتری‌جویی بزرگی خواهید کرد».

حرف جر «فی» یکی از حروف اضافه مکانی و روشن‌ترین معنای آن بیانگر رابطه هندسی - فضایی بین یک شیء متحرک TR^{xvi} و زمینه‌ای LM^{xvi} است که در آن واقع شده است (افخمی و اصغری، ۱۳۹۸، ص ۲۸). شیء به‌عنوان مسیرپیما درون یک حجم مرز نما قرار می‌گیرد.

در این آیه، کتاب که همان تورات است، همانند ظرفی در نظر گرفته شد که وحی و خیر به‌عنوان مظهر در آن جای می‌گیرند، بدین ترتیب که یک جسم فیزیکی درون جسم فیزیکی دیگر قرار گرفته است. حرف «فی» این مفهوم را به ذهن مخاطب تداعی می‌کند. در قالب طرحواره حجمی، وحی و خیر که مفاهیمی انتزاعی هستند، به شکلی مادی و تصویری، عینیت بخشیده

شده‌اند تا درک‌پذیر شوند. هدف از «ارض» در این آیه، بیت‌المقدس و شام و اطراف آن است که در آن قوم بنی‌اسرائیل سرکشی خواهند کرد (آل غازی، ۱۳۸۲، ج ۲، ص ۴۴۰). برای «ارض» نیز حرف اضافه «فی» آمده است که این مفهوم را تداعی می‌کند که فساد و سرکشی در ظرف سرزمین بیت‌المقدس و شام و اطراف آن اتفاق خواهد افتاد. فساد و سرکشی مظهر طرف «ارض» قرار گرفته است.

طرحواره حجمی دیگر در این آیه، بیان‌کردن برتری‌جویی قوم بنی‌اسرائیل با «کبیر» است. کبیر یعنی بزرگ و برای کمیتی متصل مانند اشیا به کار برده می‌شود (راغب، ۱۴۱۲ق، ج ۱، ص ۶۹۶). علو و برتری‌جویی که مفهومی انتزاعی است، همانند شیئی تصویر شده که دارای اندازه‌ای بزرگ است.

«إِنْ أَحْسَنْتُمْ أَحْسَنْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ الْآخِرَةِ لِيَسُوءُوا وُجُوهَكُمْ وَيَدْخُلُوا الْمَسْجِدَ كَمَا دَخَلُوهُ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَلِيُتَبِّرُوا مَا عَلَوْا تَتْبِيرًا» (۷)، «اگر نیکی کنید، به خودتان نیکی می‌کنید و اگر بدی کنید، باز هم به خود می‌کنید و هنگامی که وعده دوم فرا رسد (آن‌چنان دشمن بر شما سخت خواهد گرفت که) آثار غم و اندوه در صورت‌های‌تان ظاهر می‌شود و داخل مسجد (اقصی) می‌شوند؛ همان‌گونه که در دفعه اول وارد شدند و آنچه را زیر سلطه خود می‌گیرند، درهم می‌کوبند».

پس از طی شدن اولین فساد بنی‌اسرائیل، زمان سررسیدن دومین فساد آنان شد (مغنیه، ۱۴۲۴ق، ج ۵، ص ۱۸). در این هنگام، بندگانی به سوی آنها فرستاده می‌شود که بر آنها تسلط می‌یابند و باعث می‌شوند از ترس چهره‌هاشان سیاه شود (سلطان‌علی‌شاه، ۱۴۰۸ق، ج ۲، ص ۴۳۴).

«ساء» یعنی بد (ابن‌منظور، ۱۴۱۴ق، ج ۱، ص ۹۶). مرجع ضمیر در «یسوءوا» کسانی هستند که فرستاده شدند تا بر بنی‌اسرائیل مسلط شوند. واژه «ساءة الوجوه» کنایه از خواری و اندوه است؛ زیرا اثر پدیده‌های روانی، در

رخسار نمایان می‌شود (طوسی، بی‌تا، ج ۶، ص ۴۵۰؛ مغنیه، ۱۴۲۴ ق، ج ۵، ص ۱۸).

خواری و اندوه که مفاهیمی انتزاعی هستند، در این آیه با سیاهی چهره که شاخص‌ترین عضو بدن و مادی و فیزیکی و رؤیت‌پذیر است، به تصویر کشیده شد تا میزان و شدت آن درک‌پذیر باشد.

«عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يَرْحَمَكُمْ وَإِنْ عُذْتُمْ عُنَّا وَجَعَلْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ حَصِيرًا» (۸) «امید است پروردگارتان به شما رحم کند، هرگاه برگردید ما باز می‌گردیم و جهنم را زندان سخت کافران قرار دادیم».

خداوند می‌فرماید اگر توبه و انابه به سویش داشته باشید، او شما را می‌بخشد و بر شما رحم می‌کند و اگر به جرم و فساد برگردید، شما را عقوبت می‌کند و از شما انتقام خواهد گرفت و جهنم را برای کافران همانند زندانی قرار می‌دهد که تا ابد قادر به خروج از آن نخواهند بود (صابونی، ۱۴۲۱ ق، ج ۲، ص ۱۴۱).

حصیر به معنای بافتی است که رشته‌های آن به هم چسبیده است (ابن منظور، ۱۴۱۴ ق، ج ۴، ص ۱۹۶). در این آیه خدا جهنم را که مفهومی انتزاعی است، به زندانی همچون حصیر بافته که هیچ راه گریزی از آن نیست و عینی و محسوس است، تشبیه کرد. جهنم همانند فضایی، کافران را احاطه می‌کند و آنان وارد آن می‌شوند و توان خروج از آن را نخواهند داشت.

«مَنْ اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبْعَثَ رَسُولًا» (۱۵) «هر کس هدایت شود، برای خود هدایت یافته و آن کس که گمراه شود، به زیان خود گمراه شده است (و ضررش متوجه خود او است) و هیچ‌کس بار گناه دیگری را به دوش نمی‌کشد و ما هرگز شخص یا قومی را مجازات نخواهیم کرد، مگر آنکه پیامبری مبعوث می‌کنیم (تا وظایفشان را بیان کند)».

«وزر» به معنی ثقل و سنگینی است (قرشی، ۱۴۱۲ ق، ج ۷، ص ۲۰۵) و وزن از خصوصیات ماده است. خداوند

مفهوم انتزاعی گناه را مانند باری مجسم ساخت که دارای وزن سنگین است و انسان زیر بار آن قرار خواهد گرفت و همچون بار سنگینی بر دوش او سنگینی خواهد کرد.

«وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبُرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا» (۷۰) «ما بنی آدم را گرامی داشتیم و آنها را در خشکی و دریا (بر مرکب‌های راهوار) حمل کردیم و از انواع روزی‌های پاکیزه به آنها روزی دادیم و بر بسیاری از خلق خود برتری بخشیدیم».

حمل آن است که در شکم باشد (قرشی، ۱۴۱۲ ق، ج ۲، ص ۱۸۲). هدف از حمل انسان در دریا و خشکی این است که آنان در روی زمین و دریا استقرار یابند تا در زمین فرو نروند و در دریا غرق نشوند (اشکوری، ۱۳۷۳ ش، ج ۲، ص ۸۲۷). خداوند در این آیه انسان را همانند چیزی درون دریا و خشکی مجسم ساخت که در آن قرار می‌گیرد و درون آن به هر نقطه‌ای که بخواهد، جابه‌جا می‌شود و از خطر محفوظ است. برای دریا و خشکی فضایی بسته و محصور همانند شکم تداعی شده است. حرف جر «فی» مؤید این نکته است.

«وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ فَأَبَىٰ أَكْثَرُ النَّاسِ إِلَّا كُفُورًا» (۸۹) «ما در این قرآن انواع بیانات مؤثر را آوردیم تا متذکر شوند؛ ولی (گروهی از کوردلان) جز بر نفریشان نمی‌افزاید».

در این آیه قرآن همانند ظرفی تصویر شد که معارف در آن جای گرفتند. معارف، مظهر قرآن شده است.

۴-۲- طر حواره حرکتی

«وَأَتَيْنَا مُوسَىٰ الْكِتَابَ وَجَعَلْنَاهُ هُدًى لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ أَلَّا تَتَّخِذُوا مِنْ دُونِي وَكَيْلًا» (۲) «ما به موسی کتاب آسمانی دادیم و آن را وسیله هدایت بنی اسرائیل کردیم (و گفتیم) غیر ما را تکیه‌گاه خود قرار ندهید».

مراد از «کتاب» تورات است. معنایش این است که خداوند تورات را برای هدایت قوم بنی اسرائیل بر

(ابن فارس، ۱۳۹۹ق، ج ۵، ص ۳۲۰) و متضاد جود و بخشش است (ابن راغب، ۱۴۱۲ق، ج ۱، ص ۱۰۹). در این آیه، درک مفهوم بخل و اسراف با دو تجربه مادی و قابل لمس، یعنی دستان بسته به گردن و دستان خیلی باز که چیزی را در خودش نگه نمی‌دارد، نشان داده شده است. این یک استعاره است. گفتار اول کنایه از تقصیر و کوتاهی است و گفتار دیگر استعاره از تبه‌زیر و اتلاف است و هر دو مذموم هستند تا هر کدام در حد خود باشند (شریف رضی، ۱۴۰۶ق، ص ۲۰۰). در آیه ۶۷ فرقان نیز به آن اشاره شده است: «وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا، وَلَمْ يَقْتُرُوا، وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا» (و کسانی که هرگاه انفاق کنند، نه اسراف می‌کنند و نه سخت‌گیری؛ بلکه در میان این دو، حد اعتدالی دارند).

دو صفت بخل و اسراف به‌عنوان عوامل سرزنش از سوی خدا و سوء تدبیر از سوی مردم معرفی شده است (قمی مشهدی، ۱۳۶۸ش، ج ۷، ص ۳۹۵) و هر دو سبب ضعف خواهند بود. از طرحواره مکانی بالا/پایین برای نشان‌دادن این امر استفاده شده است؛ زیرا «قعود» یعنی نشستن، حرکت به سمت پایین را تداعی می‌کند.

«قَالَ أَرَأَيْتَكَ هَذَا الَّذِي كَرَّمْتَ عَلَيَّ لَئِنِ أَخَّرْتَنِي إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَأُحْتَنِكَنَّ ذُرِّيَّتَهُ إِلَّا قَلِيلًا» (۶۲) «(سپس) گفت این کسی را که بر من ترجیح داده‌ای، اگر تا روز قیامت مرا زنده بگذاری، همه فرزندانم را جز عده کمی گمراه و ریشه‌کن خواهم ساخت».

وقتی شیطان از سجده بر آدم ابا کرد، به خدا از روی تکبر و انکار عرض کرد دلیل کرامت و ترجیح این مخلوق بر من چه بود، در حالی که من از او برتر هستم؟ چون سؤالش از روی بی‌ادبی و استکبار بود، خدا جوابی نداد؛ بنابراین، قسم یاد کرد اگر خدا تا روز قیامت به او فرصت دهد، انسان را با مکر و حيله فریب خواهد داد و همه را گمراه خواهد کرد، مگر تعداد اندکی را (ثقفی، ۱۳۹۸ق، ج ۳، ص ۳۷۳).

در این آیه روز قیامت مقصدی تصور شد که

حضرت موسی (ع) فرو فرستاد و بیان فرمود به‌جز او بر کسی تکیه نکنند (مغنیه، ۱۴۲۴ق، ج ۵، ص ۱۳).

«آتی» به معنی آمدن و آوردن هر دو است؛ ولی در قرآن اغلب به معنی آمدن به کار رفته است (قرشی، ۱۴۱۲ق، ج ۱، ص ۲۱). گویا کتاب از مکانی به‌عنوان نقطه مبدأ، حرکت کرده و به حضرت موسی (ع) که مقصد است، می‌رسد. از طرحواره حرکتی برای عطای کتاب استفاده شده است. به کتاب توانایی حرکت داده شده است.

«ثُمَّ رَدَدْنَا لَكُمُ الْكَرَّةَ عَلَيْهِمْ وَأَمْدَدْنَاكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَجَعَلْنَاكُمْ أَكْثَرَ نَفِيرًا» (۶) «سپس شما را بر آنها چیره می‌کنیم و اموال و فرزندان‌تان را افزون خواهیم کرد و نفرات شما را بیشتر (از دشمن) قرار می‌دهیم».

خداوند در این آیه خطاب به بنی‌اسرائیل می‌فرماید به‌واسطه توبه و برگشتن از فساد، دولت و تسلط بر دشمن را به آنها برگشت خواهد داد (شاه عبدالعظیمی، ۱۳۶۳ش، ج ۷، ص ۳۳۱). «رد» به معنی برگشت چیزی به ذاتش یا به حالتی از حالت‌هایش است (راغب، ۱۴۰۴ق، ج ۱، ص ۱۹۲). واژه «برگشت» حرکت را تداعی می‌کند. گویا چیزی در جایی قرار داشته، جابه‌جا شده است و دوباره قصد مراجعت به همان مکان را دارد. در این آیه، مفهوم انتزاعی تسلط‌یافتن که به‌واسطه توبه مجدداً نصیب بنی‌اسرائیل شد، با طرحواره حرکتی بیان شده است.

«وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَّحْسُورًا» (۲۹) «هرگز دستت را بر گردنت زنجیر مکن (و ترک انفاق و بخشش منما) و بیش از حد آن را مگشا تا مورد سرزنش قرار گیری و از کار فرومانی».

دسترسی انسان به بدن خود بی‌واسطه و ابزار اصلی او در فعالیت‌های طبیعت است و به همین دلیل، برای درک مفاهیم انتزاعی زیاد استفاده می‌شود (هوشنگی و سیفی پرگو، ۱۳۸۸ش، ص ۱۶). «بخل» دریغ‌کردن یا نگه‌داشتن چیزی است و بخیل کسی که خسیس است و نگه می‌دارد

زنده‌بودن شیطان تا به آن ادامه خواهد داشت. زنده‌بودن تا روز قیامت با طرحواره حرکتی ترسیم شد. حرف جر «الی» مؤید این نکته است.

«وَإِنْ كَادُوا لَيَفْتِنُونَكَ عَنِ الَّذِي أُوتِيتَنَا إِلَيْكَ لِنَفْتَرِي عَلَيْنَا غَيْرَهُ وَإِذَا لَاتَخَذُوكَ خَلِيلًا» (۷۳) «نزدیک بود آنها (با وسوسه‌های خود) تو را از آنچه وحی کرده‌ایم، بفریبند، تا غیر آن را به ما نسبت دهی و در آن صورت، تو را دوست خود انتخاب کنند».

کافرین قریش برای مقابله با اسلام هر کاری را انجام دادند؛ تهمت، شکنجه، فریب و ... یک روز آنان از راه مذاکره و همکاری از پیامبر خواستند نسبت به آنها سخت‌گیری نکنند و آنان نیز با پیامبر دوستی خواهند کرد. پیامبر گمان کرد اگر با آنان همراهی کند، در امر تبلیغ دین موفق‌تر خواهد بود؛ ولی خداوند پیامبر را از این اندیشه منع کرد (جعفری، ۱۳۷۶ش، ج ۶، ص ۳۳۶).

این آیه حرف «الی» طرحواره حرکتی را ترسیم می‌کند که وحی در آن از مبدایی، حرکت و به مقصد که پیامبر است، می‌رسد.

۴-۳- طرحواره قدرتی

«فَإِذَا جَاءَ وَعَدُ أُولَاهُمَا بَعَثْنَا عَلَيْكُمْ عِبَادًا لَنَا أُولَى بَأْسٍ شَدِيدٍ فَجَاسُوا خِلَالَ الدِّيَارِ وَكَانَ وَعْدًا مَفْعُولًا» (۵) «هنگامی که نخستین وعده فرا رسد، مردانی پیکارجو را بر شما می‌فرستیم (تا سخت شما را درهم کوبند حتی برای به دست آوردن مجرمان) خانه‌ها را جستجو می‌کنند و این وعده‌ای است قطعی».

خداوند در این آیه بیان می‌فرماید بندگان که دارای جبروت و نیرو هستند را بر قوم بنی‌اسرائیل مسلط می‌گرداند تا گرفتار کیفر کفر و سرکشی خود شوند (طبرسی، ۱۳۷۲ش، ج ۶، ص ۶۱۵). خداوند برای نشان دادن قطعیت وعده خویش، آن را در کالبد مردان شجاع در جنگ به تصویر کشید. از «بَعَثْنَا عَلَيْكُمْ» که «عَلَيْكُمْ» برای بنی‌اسرائیل است و «بَعَثْنَا» یعنی مسلط

می‌کنیم (مغنیه، ۱۴۲۴ق، ج ۵، ص ۱۷) طرحواره قدرتی تداعی می‌شود؛ حرف جر «علی» احاطه کامل را می‌رساند و آنها قادر به دفاع از خود نخواهند بود، نمی‌توانند بر آنها غلبه یا از دست آنها نجات پیدا کنند؛ در نتیجه، هلاک می‌شوند. مفهوم انتزاعی تسلط در این آیه با طرحواره قدرتی ترسیم یافت. طرحواره قدرتی دیگر در این آیه، این است که خداوند وعده‌اش را حتمی و فعلیت یافته معرفی می‌کند؛ یعنی آنها راه مفری در مقابل وعده خدا ندارند. «وَكَانَ وَعْدًا مَفْعُولًا» این وعده‌ای فعلیت یافته بود. در پشت سد وعده خدا خواهند ماند (سلطان علی شاه، ۱۴۰۸ق، ج ۲، ص ۴۳۴). برای مفهوم انتزاعی تحقق حتمی وعده خداوند، از طرحواره قدرتی نوع اول در این آیه بهره گرفته شده است.

«كُلُّا نُمِدُّ هُوْلَاءِ وَهَوْلَاءِ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ وَمَا كَانَ عَطَاءِ رَبِّكَ مَحْظُورًا» (۲۰) «هر یک از این دو گروه را از عطای پروردگارت بهره و کمک می‌دهیم و عطای پروردگارت هرگز از کسی منع نشده است».

«حظر» به معنی منع است، هم در دنیا و هم در آخرت انسان‌ها طلب عطای پروردگار را دارند (طباطبائی، ۱۳۹۰ق، ج ۱۳، ص ۶۸). در این آیه با توجه به دو آیه (۱۸ و ۱۹) سوره اسراء اشاره دارد به اینکه کسانی به عطا و بخشش خداوند می‌رسند و از کمک او بهره‌مند می‌شوند که طالب دنیا نباشند؛ بلکه سعی در انجام اعمالی داشته باشند که برای آخرت باشد. در واقع انسان، با آخرت‌خواهی موانع دستیابی به لطف پروردگار را کنار می‌زند (قدرتی نوع سوم).

«وَلَا تَقْرُبُوا الزَّانَا إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا» (۳۲) «و نزدیک زنا نشوید که کار بسیار زشت و بد راهی است». در قرآن برای مفهوم‌سازی قبیح‌بودن زنا که مفهومی انتزاعی است، از طرحواره قدرتی استفاده شده است. در این تعبیر عمل ناپسند «زنا» در قالب مقوله فعلی «لا تَقْرُبُوا» نزدیک‌نشدن تبیین شد. اینجا واژه قرب به کار گرفته شده است که این کلمه دلالت بر رابطه بین مکان و

کنند (مکارم شیرازی، ۱۳۷۱ ش، ج ۱۲، ص ۱۴۳). در این آیه، عناد، تعصب، کبر و جهالت به‌عنوان موانع دریافت حقیقت مانند توحید، معاد و صداقت بیان شده است (طرحواره قدرتی نوع اول).

«وَإِنْ مِنْ قَرْيَةٍ إِلَّا نَحْنُ مُهْلِكُوهَا قَبْلَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ أَوْ مُعَذِّبُوهَا عَذَابًا شَدِيدًا كَانَ ذَلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا» (۵۸)
 «هر شهر و آبادی را پیش از روز قیامت هلاک می‌کنیم یا (اگر گناهکارند)، به عذاب شدیدی گرفتارشان خواهیم ساخت. این در کتاب الهی (لوح محفوظ) ثبت است.»

هدف از «ذَلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا» این است که هلاکت و عذاب قریه از قبل در کتاب نوشته شده است؛ بدین معنی که این سرنوشت حتمی است. هدف از «کتاب» لوح محفوظ است (طباطبائی، ۱۳۹۰ ق، ج ۱۳، ص ۱۳۲). در این آیه، عذاب شدیدی که سبب هلاکت قریه‌ها قبل از روز قیامت می‌شود، به‌عنوان سرنوشت محتومی بیان شده است که هیچ قدرتی نمی‌تواند از آن عبور کند یا بر آن غلبه یابد (طرحواره قدرتی نوع اول).

«أَفَأَمِنْتُمْ أَنْ يَخْسِفَ بِكُمْ جَانِبَ الْبَرِّ أَوْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا ثُمَّ لَا تَجِدُوا لَكُمْ وُكَيْلًا» (۶۸) «آیا از این ایمن هستید که در خشکی (با یک زلزله شدید) شما را در زمین فرو ببرد یا طوفانی از سنگریزه بر شما بفرستد (و در آن مدفون‌تان کند)، سپس حافظ (و یاور) برای خود نیابید؟»

منظور آیه این است که خداوند قادر است در خشکی نابود سازد، همان‌طور که در دریا هم می‌توانست هلاک سازد. خداوند بیان می‌دارد همان‌طور که از دریا می‌ترسیدند، از خشکی هم بترسند. مراد از جانب خشکی، یعنی خداوند توانایی آن را دارد آنان را در گوشه‌ای از این جهان بزرگ مدفون کند (طبرسی، ۱۳۷۲ ش، ج ۶، ص ۶۶۰).

خداوند در این آیه اشاره می‌کند کسی قادر به یافتن راه نجاتی برای خویش در مقابل هلاکتش ندارد. طرحواره قدرتی نوع اول، ماندن پشت سد و موانع و ناتوانی برای

بدن دارد که براساس الگوی تجربی - فیزیکی مانع و سد به حجمیت درآمده است که خداوند با نهدی از نزدیک شدن به آن، واقعیتش را تبیین می‌کند.

«قرب» به معنی نزدیکی حسی و کنار هم قرار گرفتن دو چیز مادی است. به‌عبارتی، به کمی فاصله زمانی و مکانی میان دو چیز قرب گویند. بعد نقطه مقابل آن است (راغب، ۱۴۱۲ ق، ج ۱، ص ۶۶۳). خداوند در ابتدای این آیه زنا را نهدی کرده و خواسته است به عوامل زنا و مقدمات آن مانند بی‌حجابی، رفتن به مراکز فساد و ... نزدیک نشوند و آن را «فَاحِشَةً»: گناه زشت و کاملاً آشکار نامیده است (خرم دل، ۱۳۸۴ ش، ج ۱، ص ۵۶۷) و آن را با «سَاءَ سَبِيلًا» عینیت بخشیده و مفهوم‌سازی کرده است. زنا صفت رذیله‌ای است که اگر کسی نتواند با آن مقابله کند یا آن را از مسیر بردارد، به‌عنوان مانع در مسیر کمال الهی قرار می‌گیرد. بر مبنای طرحواره قدرتی و حرکتی، خداوند صفت ضد ارزشی زنا را به‌مثابه مانع و راهی تصویر می‌کند که این قدرت را دارد انسان را از مسیر درست، منحرف و در مسیری بد هدایت کند. زنا مانند سدی محکم در قالب استعاری «زنا، مانع است» تصویرسازی شده است. مراد خداوند این است که این مانع قبیح اصلاً نباید در مسیر انسان قرار بگیرد؛ به‌طور مثال، وقتی چیزی خطر دارد، مثل آتش، به بچه می‌گوییم به آن نزدیک نشو. طرحواره قدرتی نوع دوم تداعی می‌شود که بعضی از افراد نمی‌توانند این مانع را کنار بزنند و در مسیر انحراف قرار می‌گیرند.

«وَإِذَا قرأت القرآنَ جَعَلْنَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ حِجَابًا مَسْتُورًا» (۴۵) «و هنگامی که قرآن می‌خوانی، میان تو و آنها که ایمان به آخرت ندارند، حجاب ناپیدایی قرار می‌دهیم.»

این پوشش همان عناد، تعصب، کبر و جهالت بود که حقایق قرآن را از نظرگاه اندیشه آنان مستور می‌داشت و به آنان اجازه نمی‌داد حقیقت‌های آشکاری مانند توحید، معاد، صداقت، دعوت پیامبر(ص) و امثال آن را دریافت

دورزدن یا کنارزدن آن تصویر شده است.

«وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَنْ يُؤْمِنُوا إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَىٰ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَبَعَثَ اللَّهُ بَشَرًا رَسُولًا» (۹۴) «تنها چیزی که مانع شد مردم بعد از آمدن هدایت ایمان بیاورند، این بود که (از روی نادانی و بی‌خبری) گفتند: آیا خداوند بشری را به‌عنوان رسول فرستاده است؟».

چیزی که مشرکان را از ایمان به وحی و نبوت پیامبران باز داشت، چیزی نبود جز یک شبهه یا عقده‌ای که در سینه‌های‌شان نشست که انکار آنها مبنی بر فرستادن انسان از سوی خداوند است؛ هرچند این امر نباید مورد سوءظن و اعتراض باشد. مهربانی و رحمت خدا نسبت به بندگان این است که از هم‌نوعان‌شان رسولانی به سوی آنان می‌فرستد تا او را درک کنند، از او الگو بگیرند و بتوانند با او صحبت کنند و اگر رسولی از جانب فرشتگان برای مردم می‌فرستد، در قوانین دنیا نمی‌توانند با او مقابله کنند که خداوند این را برای حکمت آفریده و استدلال می‌کند که این مانند ما نیست و ترکیب او مانند ما نیست تا مشکل ما حل شود یا ما نمی‌توانیم کاری را انجام دهیم که او می‌کند (حوری، ۱۴۲۴ق، ج ۶، ص ۳۱۲۲).

در این آیه، پذیرفتن حرف حق و باورنداشتن پیامبر به‌عنوان یک بشر معمولی مانع از ایمان‌آوردن مردم مشرک بیان شد. درواقع شرک، سدی شد که مشرکان آن را کنار نزدند و تلاشی هم برای رفع آن نکردند و پشت سد شرک باقی ماندند (طرحواره قدرتی نوع اول).

«أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ قَادِرٌ عَلَىٰ أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ وَجَعَلَ لَهُمْ أَجَلًا لَّا رَيْبَ فِيهِ فَاَبَى الظَّالِمُونَ إِلَّا كُفُورًا» (۹۹)

«آیا ندیدند خدایی که آسمان‌ها و زمین را آفرید، قادر است مثل آنها را بیافریند (و به زندگی جدید بازشان گرداند و برای آنها سرآمدی قطعی قرار داد؛ اما ظالمان جز کفر و انکار را پذیرا نیستند».

طبیعت با آن همه عظمت و شکوه و منظومه‌ها که به قدرت خداوند متعال شهادت می‌دهند کافی نیست؟! و آیا

خالق این همه قادر نیست انسان را از هیچ بیافریند و زمانی که فرد از هیچ آفریده شده است، آیا قادر به بازآفرینی مجدد او نیست؟! انسان همهٔ امورش به دست خداست، بقا و مرگ و زندگی دوباره‌اش؛ با این حال، باز به خدا کفر می‌ورزد و تأخیر مرگ را دلیل بر عدم عذاب می‌داند. چون به خود ستم و به مردم ستم کردند و از حقوق خدا و حقوق مردم تجاوز کردند. هرچه جنایات بیشتر باشد، قلب از ایمان دور می‌شود؛ بنابراین، کافر می‌شوند و این اندیشه‌ای است که همیشه در قرآن کریم تکرار شده است (مدرسی، ۱۴۱۹ق، ج ۶، صص ۳۱۴-۳۱۵).

در این آیه ظلم به‌عنوان عاملی معرفی شد که افراد را به کفر می‌کشاند و سبب رویگردانی آنان از خدا می‌شود. کفر مانعی برای ایمان است (طرحواره قدرتی نوع اول).

جدول ۱: فراوانی طرحواره‌های تصویری در سوره اسراء

طرحواره	شماره آیه	فراوانی	درصد
حجمی	۱-۲-۳-۴-۷-۸-۹-۱۲-۱۳-۱۴-۱۵-۱۸-۲۱-۲۳-۲۴-۲۵-۲۸-۲۹-۳۰-۳۱-۳۲-۳۳-۳۴-۳۷-۳۸-۳۹-۴۰-۴۱-۴۳-۴۴-۴۵-۴۶-۵۰-۵۱-۵۳-۵۶-۵۷-۵۸-۶۰-۶۲-۶۳-۶۴-۶۶-۶۷-۶۸-۶۹-۷۰-۷۱-۷۲-۷۳-۷۴-۷۵-۷۶-۷۷-۷۸-۸۰-۸۱-۸۲-۸۳-۸۴-۸۷-۸۹-۹۳-۹۴-۹۵-۹۶-۹۷-۹۹-۱۰۰-۱۰۹-۱۱۱	۶۵	۵۹٪
حرکتی	۱-۲-۳-۴-۵-۶-۷-۸-۹-۱۱-۱۵-۱۸-۱۹-۲۲-۲۳-۲۴-۲۵-۲۶-۲۷-۲۸-۲۹-۳۱-۳۲-۳۳-۳۴-۳۵-۳۶-۳۷-۳۹-۴۲-۴۳-۴۴-۴۶-۴۷-۴۸-۵۱-۵۵-۵۶-۵۷-۵۹-۶۲-۶۳-۶۴-۶۶-۶۷-۶۸-۶۹-۷۲-۷۳-۷۴-۷۷-۷۸-۸۱-۸۲-۸۳-۸۴-۸۷-۸۹-۹۳-۹۴-۹۵-۱۰۱-۱۰۲-۱۰۴-۱۰۵-۱۰۶-۱۰۷-۱۰۹-۱۱۰	۶۶	۵۹,۵٪
قدرتی	۵-۶-۷-۸-۱۱-۱۲-۱۳-۱۴-۱۷-۲۰-۲۲-۲۳-۲۴-۲۵-۲۶-۲۷-۲۸-۲۹-۳۰-۳۱-۳۲-۳۳-۳۴-۳۵-۳۶-۳۷-۳۸-۳۹-۴۰-۴۱-۴۲-۴۳-۴۴-۴۵-۴۶-۴۷-۴۸-۴۹-۵۰-۵۱-۵۲-۵۳-۵۴-۵۵-۵۶-۵۷-۵۸-۵۹-۶۰-۶۱-۶۲-۶۳-۶۴-۶۵-۶۶-۶۷-۶۸-۶۹-۷۰-۷۱-۷۲-۷۳-۷۴-۷۵-۷۶-۷۷-۷۸-۷۹-۸۰-۸۱-۸۲-۸۳-۸۴-۸۵-۸۶-۸۷-۸۸-۸۹-۹۰-۹۱-۹۲-۹۳-۹۴-۹۵-۹۶-۹۷-۹۸-۹۹-۱۰۰-۱۰۱-۱۰۲-۱۰۳-۱۰۴-۱۰۵-۱۰۶-۱۰۷-۱۰۸-۱۰۹	۳۰	۲۷٪

۵- نتیجه‌گیری

نتایج تحلیل به‌دست‌آمده از نظریه جانسون در ارتباط با چگونگی انتقال مفاهیم برای درک مضامین در سوره اسراء در زیر آورده شده‌اند که بسامد به‌کارگیری هریک از این طرحواره‌ها در جدول شماره یک نشان داده شده و نمونه‌ای از تحلیل آیات آورده شده است.

خداوند در ابتدای سوره، معرفت و تکامل معنوی را همچون سفر بیان کرده و در خلال سوره به معاد و مسیری که انسان برای آن می‌پیماید، اشاره می‌کند و مسیر هدایت و ضلالت را ترسیم می‌کند و از رذائل و صفات نیک اخلاقی و آخرت‌خواهی با استفاده از طرحواره‌های تصویری حرکتی و حجمی سخن به میان می‌آورد. به کار گرفته شدن این طرحواره‌ها با هدف سوره که تبیین اصول اعتقادی و خطوط کلی مسائل اخلاقی است، متناسب است.

مفاهیم کسب معرفت و تکامل معنوی، عطای کتاب، وحی، علو و تسلط، وعده خدا، طرد شدن از درگاه خدا، کفر و رویگردانی، هدایت و ضلالت، طلب بدی، ارسال رسل، توبه، آخرت‌خواهی، اجر، شرک، رشد سنی، تواضع و فروتنی، اسراف، شرم، بخل، فقر، زنا، حق و باطل، کمال عقلی، ترازو، دنباله‌روی، کبر و غرور، قائل‌بودن شریک برای خدا، گوش‌دادن، استهزاء، معاد، تغییر، تقرب به خدا، آیات و نشانه، زنده‌بودن تا قیامت، لعن، وسوسه شیطان، نجات، عذاب، گرایش، زمان نماز، نزول (قرآن، کتاب، فرشته، آهن)، فراموشی، درخواست مشرکان برای آمدن خدا و ملائک و تعادل در صوت نماز با طرحواره تصویری حرکتی در سوره اسراء مفهوم‌سازی شده‌اند.

مفاهیم برکت، فرامین خداوند، لوح محفوظ و کتاب، اعتمادنکردن، همراهان حضرت نوح(ع) در کشتی، مکان سرکشی قوم بنی‌اسرائیل، علو و تسلط، خواری و اندوه، جهنم، اجر، روز و شب، حکم، نامه اعمال انسان، قیامت، گناه، دنیا و آخرت، درجه و برتری، اهانت به والدین،

نفس، قوا (سخن)، بخل، میزان عطای رزق، خطای سقط جنین، زنا، عدم رعایت حق قاتل، بهره‌گیری از مال یتیم، تکبر و غرور، ملائک، قرآن، نفرت، زمین و آسمان‌ها، عدم درک و توجه به قرآن، درک حقایق و مفاهیم قرآن، قدرت خدا، قلب، وسوسه های شیطان، برطرف کردن غم، عبادت، طغیان، گمراهی، اموال و اولاد، دریا و خشکی، خطرات، مدفون کردن، هلاکت، چیز اندک و کوچک، انتخاب دوست، عذاب، صدق، خسران، شر، بخشش و عطای خداوند، شهادت و گواهی، مرگ، رحمت، خشوع، ملک خداوند و عظمت خداوند با طرحواره تصویری حجمی در سوره اسراء مفهوم‌سازی شده‌اند.

از طرحواره قدرتی برای مفهوم‌سازی مفاهیم انتزاعی در این سوره کمتر بهره گرفته شده است. کفر، شرک و فراموشی و ... به‌عنوان موانع بر سر راه انسان و ایمان به‌عنوان عاملی برای رفع موانع تجسم یافت. در این سوره، مفاهیم وعده خداوند، تسلط، جهنم، ملزم‌بودن هرکسی به خواندن نامه اعمالش در قیامت، سنت خداوند، دستیابی به عطای پروردگار، اسراف، کفر، زنا، عدم دسترسی به عرش خدا، گمراهی، معاد، قدرت خداوند، تکذیب، کبر و غرور، بندگی، فراموشی، ناتوانی در آوردن قرآن توسط بشر، شرک و ایمان با طرحواره تصویری قدرتی در سوره اسراء مفهوم‌سازی شده‌اند.

طرحواره تصویری حرکتی با بسامد (۵۹٪) و طرحواره تصویری حجمی با بسامد (۵۹،۵٪) تقریباً دارای بسامدی یکسان هستند. طرحواره قدرتی با بسامد (۲۷٪) دارای کمترین بسامد است.

هدف از طرحواره‌های تصویری، کمک به ذهن مخاطب برای دریافت مضامین انتزاعی است که در این سوره نیز این امر محقق شده است.

کتابنامه

قرآن کریم، ترجمه ناصر مکارم شیرازی. (۱۳۷۳ش). چاپ دوم. قم: دفتر مطالعات تاریخ و معارف اسلامی.

- ابن فارس، احمد. (۱۳۹۹ق). معجم مقاییس اللغه. لا مکان: دارالفکر.
- ابن منظور، محمد بن مکرم. (۱۴۱۴ق). سان العرب. بیروت: دار صادر.
- اسودی، علی و مدیری، سمیه. (۱۴۰۰ش). بررسی طرحواره‌های تصویری قرآن کریم بر اساس نظریه جانسون (مطالعه موردی سوره صافات). نشریه پژوهش‌های ادبی-قرآنی دانشگاه اراک، ۳، ۳۰-۵۶.
- اشکوری، محمد بن علی. (۱۳۷۳ش). تفسیر شریف لاهیجی. چاپ اول. تهران: دفتر نشر داد.
- افخمی، علی و اصغری، سیده زهرا. (۱۳۹۱ش). چگونگی اشتقاق مفاهیم غیر مکانی از مکانی حرف اضافه «در» در حوزه معناشناسی و براساس نظریه LCCM دوفصلنامه علمی پژوهشی زبان‌پژوهی دانشگاه الزهراء (س)، ۴(۷)، ۲۷-۴۸.
- آل‌غازی، عبدالقادر. (۱۳۸۲ق). بیان المعانی. ط ۱. دمشق: مطبعة الترقی.
- امینی، فریده. (۱۳۹۷ش). تبیین استعاره‌های مفهومی حوزه داوروی در قیامت در قرآن کریم. رساله دکتری رشته علوم قرآن و حدیث. دانشگاه الزهراء.
- پاشایی، محمدرضا، تقی‌زاده، هدایت‌الله و دهقانی یزدی، هادی. (۱۴۰۰ش). بررسی طرحواره تصویری سوره یوسف (ع) بر مبنای نظریه زبان‌شناسی شناختی. نشریه پژوهش‌های ادبی-قرآنی دانشگاه اراک، ۹(۲)، ۲۱-۵۰.
- توکل‌نیا، مریم و حسومی، ولی‌الله. (۱۳۹۵ش). بررسی طرحواره‌های تصویری حرف «فی» در قرآن با تکیه بر نظریه جانسون در معناشناسی شناختی. دوفصلنامه تصویر پژوهی، ۵، ۴۶-۸۰.
- تیموری، نسرین، جیگاره‌ای، مینا و فقیه‌ملک مرزبان، نسرین. (۱۴۰۰ش). کارکرد طرحواره‌های تصویری در مفهوم سازی قرآن با تحلیل شواهدی از سوره طه و انبیاء. پژوهشنامه تفسیر و زبان قرآن، ۱۸، ۲۹-۴۶.
- تقفی تهرانی، محمد. (۱۳۹۸ق). روان جاوید فی تفسیر قرآن مجید. ط ۱. تهران: برهان.
- جعفری، یعقوب. (۱۳۷۶ش). تفسیر کوثر. چاپ اول. قم: مؤسسه انتشارات هجرت.
- جوادی آملی، عبدالله. (۱۳۹۶ش). «دروس خارج تفسیر آیهت الله العظمی جوادی آملی»، https://www.ghbook.ir/?option=com_ghsearch&lang=fa&subjectformid
- چراغچی، مرتضی و رستمی، محمد حسن. (۱۳۹۴ش). بررسی سازو کارهای زبان دعوت در سور مکی با توجه به عناصر زبان شناختی و نشانه شناختی. مطالعات اسلامی: علوم قرآن و حدیث، ۹۵، ۹-۲۷.
- حوی، سعید. (۱۴۲۴ق). الاساس فی التفسیر. ط ۱. مصر: دار السلام.
- خان محمدی، حمیدرضا و ذوالفقاری، محسن. (۱۳۹۸ش). بررسی و تحلیل اغراض جمله‌های انشایی در سوره اسراء. پژوهش‌های قرآنی در ادبیات، ۴(۲)، ۱-۲۰.
- خرم‌دل، مصطفی. (۱۳۸۴ش). تفسیر نور (خرم‌دل). چاپ چهارم. تهران: احسان.
- ذاکری، اسماعیل. (۱۳۹۶ش). استعاره‌های مفهومی در اشعار سلمان هراتی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته ادبیات فارسی. دانشگاه خلیج فارس.
- راستگو، کبری و ملیحه صالحی. (۱۳۹۷ش). بررسی طرحواره تصویری قدرتی در گفتمان قرآنی با رویکرد زبان‌شناسی شناختی. سومین همایش ملی زبان و ادبیات و بازشناسی مشاهیر و مفاخر. تربت حیدریه.
- راغب، محمد. (۱۴۱۲ق). المفردات فی غریب القرآن. المحقق: صفوان عدنان الداودی. ط ۱. دمشق: الناشر: دار القلم، الدار الشامیه.
- راسخ مهند، محمد. (۱۳۹۲ش). درآمدي بر زبان شناسی شناختی (نظریه‌ها و مفاهیم). تهران: انتشارات سمت.
- رضایی اصفهانی، محمدعلی. (۱۳۹۳ش). منطق تفسیر قرآن (۴). قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر

- المصطفی (ص).
سلطان علی شاه، سلطان محمد بن حیدر. (۱۴۰۸ق).
بیان السعاده فی مقامات العبادة. ط ۱. بیروت: مؤسسه
الأعلمی للمطبوعات.
سلیمی، سیده فاطمه و علی نتاج، زهرا. (۱۳۹۶ش).
کارکرد طرحواره‌های تصویری در مفاهیم تربیت اخلاقی
قرآن. سراج منیر، ۲۹، ۵۷-۸۵.
سعیدی روشن، محمدباقر. (۱۳۹۶). جستاری در
معناشناسی شناختی و کارایی آن در خوانش قرآن کریم.
مطالعات قرآنی و فرهنگ اسلامی، ۱، ۹۷-۶۳.
شاه‌عبدالعظیمی، حسین. (۱۳۶۳ش). تفسیر اثنی
عشری. چاپ اول. تهران: میقات.
شریف الرضی، محمد بن حسین. (۱۴۰۶ق). تلخیص
البیان فی مجازات القرآن. چاپ دوم. بیروت: دار الأضواء.
شعرانی، ابوالحسن. (۱۳۹۶ش). پژوهش‌های قرآنی
علامه شعرانی در تفاسیر مجمع البیان، روح الجنان و منهج
الصادقین. چاپ دوم. قم: بوستان کتاب قم.
صابونی، محمدعلی. (۱۴۲۱ق). صفوة التفاسیر. چاپ
اول. بیروت: دار الفکر.
صادقی، شیوا. (۱۳۹۸ش). بررسی شناختی
استعاره‌های مفهومی در اشعار خلیل مطران و گلچین
گیلانی (رویکرد پیکره بنیاد). رساله دکتری رشته زبان و
ادبیات عرب. دانشگاه رازی.
صالحی، ملیحه. (۱۳۹۶ش). زیبایی‌شناسی
طرحواره‌های تصویری در قرآن کریم (با رویکرد
زبان‌شناسی شناختی). پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته
علوم قرآن مجید. دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم
مشهد.
صفایی، غلامعلی. (۱۳۸۷ش). ترجمه و شرح
معنی‌الادیب. قم: قدس.
صفوی، کوروش. (۱۳۷۹ش). درآمدی بر معناشناسی
شناختی. تهران: انتشارات سوره.
طباطبایی، محمدحسین. (۱۳۹۰ق). المیزان فی تفسیر
- القرآن. ط ۱. بیروت: مؤسسه الأعلمی للمطبوعات.
طبرسی، فضل بن حسن. (۱۳۷۲ش). مجمع البیان فی
تفسیر القرآن. چاپ سوم. تهران: ناصر خسرو.
طوسی، محمد بن حسن. (بی‌تا). التبیان فی تفسیر
القرآن. بیروت: دار إحياء التراث العربی. چاپ اول.
علی‌آبادی راوری، مهدیه و دهقانی، فرزاد و
سلمان‌زاده، جواد. (۱۳۹۹ش). ارزیابی غرض سوره اسراء
بر اساس سوره مجاور، زوج و سور مسبحات. مطالعات
سبک‌شناسی قرآن کریم، ۴(۱)، ۲۲۷-۲۵۶.
قاسم‌زاده، حبیب‌الله. (۱۳۷۹ش). استعاره و شناخت.
تهران: فرهنگیان.
قائمی، مرتضی و ذوالفقاری، اختر. (۱۳۹۵ش).
طرحواره‌های تصویری در حوزه سفر زندگی دنیوی و
اخروی در زبان قرآن. فصلنامه علمی پژوهشی
پژوهش‌های ادبی-قرآنی، ۴(۳)، ۱-۲۲.
قائمی‌نیا، علیرضا (الف). (۱۳۹۹). معناشناسی (۲).
چاپ اول. قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
قائمی‌نیا، علیرضا (ب). (۱۳۹۹). معناشناسی (۱).
چاپ اول. قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
قرشی بنابی، علی‌اکبر. (۱۴۱۲ق). قاموس قرآن. چاپ
ششم. تهران: دارالکتب الاسلامیه.
قمی مشهدی، محمد. (۱۳۶۸ش). تفسیر کنز الدقائق و
بحر الغرائب. چاپ اول. تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد
اسلامی.
محمص، مرضیه و کوچک‌یزدی، زهره. (۱۴۰۰ش).
واکاوی انسجام درونی سوره اسراء. پژوهشنامه معارف
قرآنی، دوره دوازدهم، ۴۶، ۱۶۱-۱۹۴.
محمدی آسیابادی، علی، صادقی، اسماعیل و طاهری،
معصومه. (۱۳۹۱ش). طرحواره حجمی و کاربرد آن در
بیان تجارب عرفانی. پژوهش‌های ادبی-عرفانی، ۶(۲)،
۱۲۱-۱۶۲.
محمدی، مجید و جمشیدی، فرشته. (۱۳۹۹ش).
بررسی طرحواره‌های تصویری و استعاره‌های مفهومی در

- edition. Qom: Islamic History and Studies Office.
- Ibn Faris, Ahmad. (1399 AH). Dictionary of comparisons. N.p: Dar Al-Fikr.
- Ibn Manzoor, Muhammad bin Makram. (1414 AH). Lisan Al Arab. Beirut: Dar Sadir.
- Aswadi, Ali and Modeiri, Sumayyah. (2021). Examining the visual schemas of the Holy Quran based on Johnson's theory (case study: Surah Safat). Journal of Qur'anic-Literary Researches of Arak University, 3, 30-56.
- Ashkware, Muhammad bin Ali. (1984). Tafsir Sharif Lahiji. First Edition. Tehran: publishing office Dad.
- Afkhami, Ali and Asghari, Sayeda Zahra. (2013). How to derive non-spatial concepts from the locative suffix "in" in the field of semantics and based on LCCM theory. Al-Zahra University Linguistics biannual journal, 4(7), 27-48.
- Al-Ghazi, Abdul Qadir. (1382 AH). Explanation of meaning. Damascus: Al-Tarqi Press.
- Amini, Farida. (2017). Explanation of the conceptual metaphors of the field of judgment in the Holy Qur'an. Doctoral thesis in the field of Quran and Hadith sciences. Al Zahra University.
- Pashaei, Mohammad Reza, Taghizadeh, Hedayatullah and Dehghani Yazdi, Hadi. (2021). Examining the pictorial scheme of Surah Yusuf (pbuh) based on the theory of cognitive linguistics. Arak University Literary-Quranic Research Journal, 9(2), 50-21.
- Tawakkul Nia, Maryam and Hasumi, Wali Allah. (2016). Investigating the visual schemas of the letter "fi" in جزء سی‌ام قرآن کریم. فصلنامه مطالعات ادبی متون اسلامی، ۱۸، ۶۷-۸۸.
- مدرسی، محمدتقی. (۱۴۱۹ق). من هدی القرآن. چاپ اول. تهران: دار محبی الحسین.
- مسلم جوی، مریم، معصومی، محمدحسن و جنتی‌فر، محمد. (۱۴۰۱ش). بررسی توصیفی حروف جر در تنوع معنایی آیات قرآن کریم با تکیه بر رویکرد نظریه طرحواره تصویری حرکتی لیکاف و جانسون. مجله ذهن، ۹۱، ۱۷۲-۲۰۱.
- مغنیه، محمدجواد. (۱۴۲۴ق). التفسیر الکاشف. ط ۱. قم: دار کتاب اسلامی.
- مکارم شیرازی، ناصر. (۱۳۷۱ش). تفسیر نمونه. چاپ دهم. تهران: دار الکتب اسلامی.
- موسوی بفرویی، سید محمد و توکل‌نیا، مریم. (۱۳۹۸ش). بررسی استعاره‌های مفهومی و طرحواره‌های تصویری ظرف فوق در زبان نهج البلاغه. فصلنامه علمی پژوهشی زبان‌پژوهی دانشگاه الزهراء (س)، ۱۱(۳۲)، ۴۹-۷۶.
- هوشنگی، حسین و سیفی پرگو، محمود. (۱۳۸۸ش). استعاره‌های مفهومی از منظر زبان‌شناسی شناختی. نشریه پژوهشنامه علوم و معارف قرآن کریم، ۱(۳)، ۹-۳۴.
- Croft, Wiliam; Cruse, Alan. (2004). **Cognitive Linguistics**, Cambridge: Cambridge University Press, 2004.
- Johnson, m. (1987). *The body in the mind; the bodily basis of meaning imagination and reason*, The university of Chicago press.
- Lakoff, George. (1993). **The Contemporary Theory of Metaphor and Thought**, Andrew Ortony (Ed.) Combridge: Cambridge University Press, pp202-251.
- Talmy, Leonard. (2000). **Towards A Cognitive Semantics**, London: Cambrige.

Bibliography

Holy Quran. Translated by Nasser Makarem Shirazi. (1984). Second

- Zaakeri, Ismail. (2016). Conceptual metaphors in Salman Herati's poems. Master's thesis in the field of Persian literature. Persian Gulf University.
- Rastgo, Kobra and Maleeha Salehi. (2017). Investigating the visual schema of power in Quranic discourse with cognitive linguistics approach. The third national language conference. Literature and recognition of famous people. Torbat.
- Ragheb, Mohammad. (1412 AH). Al-Mufardat in Gharib al-Qur'an. Damascus: Dar al-Qalam, Al-Dar al-Shamia.
- Rasakh Mohammad, Mohammad. (2012). An introduction to cognitive linguistics (theories and concepts). Tehran: Samit Publications.
- Rezaei Esfahani, Mohammad Ali. (2013). The logic of interpretation of the Qur'an. Qom: Al-Mustafa International Translation and Publishing Center.
- Sultan Ali Shah, Sultan Muhammad bin Haider. (1408 AH). Expression of happiness in worship officials. Beirut: Al-Alami Publishing House.
- Salimi, Sayeda Fatemeh and Alinetaj, Zahra. (2016). The function of image schemas in the moral education concepts of the Qur'an. Siraj Munir, 29, 57-85.
- Saidi Roshan, Mohammad Bagher. (2016). A research on semantics and its effectiveness in reading the Holy Quran. Quranic Studies and Islamic Culture, 1, 97-63.
- Shah Abdul Azimi, Hossein. (1984). Twelver interpretation. First Edition. Tehran: Miqat.
- Sharif al-Reza, Muhammad bin Hossein. (1406 AH). Summarizing the explanation of punishment in the the Quran based on Johnson's theory in cognitive semantics. Two Quarterly Journals of Image Studies, 5, 46-80.
- Teimouri, Nasreen, Jigarei, Mina and Faqih Malik Marzban, Nasreen. (2021). The function of image schemas in conceptualizing the Qur'an by analyzing evidence from Surah Taha and the Prophets. Research Journal of Qur'an Interpretation and Language, 18, 29-46.
- Thaghafi Tehrani, Mohammad. (1398 AH). The eternal soul in the interpretation of the Holy Quran. Tehran: Burhan.
- Jafari, Yacoub. (1987). Kausar. First Edition. Qom: Hijrat Publications Institute.
- Javadi Amoli, Abdullah. (2016). "Outside lessons of the tafsir of Grand Ayatollah Javadi Amoli", https://www.ghbook.ir/?option=com_ghsearch&lang=fa&subjectformid
- Chiragchi, Morteza and Rostami, Mohammad Hassan. (2014). Investigating the mechanisms of invitation language in Makki Suwar with reference to linguistic and semiotic elements. Islamic Studies: Quran and Hadith Sciences, 95, 9-27.
- Hawa, Saeed. (1424 AH). Basis in al-Tafsir. Egypt: Dar al-Salaam.
- Khan Mohammadi, Hamidreza and Zulfiqari, Mohsn. (2018). Investigation and analysis of the purposes of essay sentences in Surah Isra. Quranic researches in literature, 4(2), 1-20.
- Khorramdel, Mustafa. (2014). Tafsir Noor (Khorram Del). Fourth edition. Tehran: Ehsan.

- Javad. (2019). Evaluation of the purpose of Surah Isra' based on Surah Al-Mujawir, Zoj and Musabbahat. Stylistic studies of the Holy Quran, 4(1), 227-256.
- Ghasemzadeh, Habibullah. (2000). Metaphor and cognition. Tehran: Farhangian.
- Ghaemi, Morteza and Zulfaqari, Akhtar. (2016). Image schemas in the field of worldly and afterlife travel in the language of the Qur'an. Scientific Research Quarterly of Literary-Quranic Researches, 4(3), 1-22.
- Ghaemini, Alireza (A). (2019). Semantics. First Edition. Qom: University and District Research Institute.
- Ghaemini, Alireza (b). (2019). Semantics. First Edition. Qom: University and District Research Institute.
- Qureishi Bonabi, Ali Akbar. (1412 AH). Quran dictionary. Sixth edition. Tehran: Darul Kutub al-Islamiya.
- Qomi Mashhadhi, Mohammad. (1989). Tafsir of Kanz al-Daqa'iq and Bahr al-Ghara'ib. First Edition. Tehran: Ministry of Culture and Islamic Guidance.
- Mohasas, Marzieh and Kouchak Yazdi, Zahra. (2021). Analyzing the internal coherence of Surah Esra. Research Journal of Quranic Studies, twelfth period, 46, 161-194.
- Mohammadi Asiabadi, Ali, Sadeghi, Ismail and Taheri, Masoumeh. (2013). Volumetric scheme and its application in expressing mystical experiences. Literary-mystical researches, 6(2), 121-162.
- Mohammadi, Majid and Jamshidi, Fereshte. (2019). Examining image Qur'an. second edition. Beirut: Dar al-Adhwaa.
- Sha'rani, Abul Hassan. (2016). Qur'anic researches of Allameh Sha'rani in the commentaries of Majmah al-Bayan, Ruh al-Jinan and Manhaj al-Sadiqeen. Second edition. Qom: Qom Book Park.
- Sabouni, Mohammad Ali. (1421 AH). Safwa al-Tafseer. First Edition. Beirut: Dar al-Fakr.
- Sadeghi, Shiva. (2018). Cognitive study of conceptual metaphors in the poems of Khalil Matran and Golchin Gilani (foundation body approach). Doctoral thesis in the field of Arabic language and literature. Razi University.
- Salehi, Maleeha. (2016). Aesthetics of image schemas in the Holy Quran (with a cognitive linguistics approach). Master's thesis in the field of Holy Qur'an Sciences. Mashhad University of Quranic Sciences and Education.
- Safai, Gholam Ali. (2017). Translation and description of Mughni-ul-Adib. Qom: Quds.
- Safavi, Cyrus. (2000). An introduction to cognitive semantics. Tehran: Surah Publications.
- Tabatabayi, Mohammad Hossein. (1390 AH). Al-Mizan fi Tafsir al-Qur'an. Beirut: Al-Alami Publishing House.
- Tabarsi, Fazl bin Hasan. (1993). Assembly of Bayan in Tafsir al-Qur'an. Third edition. Tehran: Nasser Khosrow.
- Tousi, Muhammad bin Hasan. (n.d). Al-Tibyan fi Tafsir al-Qur'an. Beirut: Dar Ihiya al-Turath al-Arabi. First Edition.
- Aliabadi Rawari, Mahdia and Dehghani, Farzad and Salmanzadeh,

- Mughnieh, Mohammad Javad. (1424 AH). Al-Tafsir al-Kashif. Qom: Dar al-Kitab al-Islami.
- Makarem Shirazi, Nasser. (1992). Example interpretation. Tehran: Dar al-Kutub al-Islamiah.
- Mousavi Befaroui, Seyyed Mohammad and Tokalnia, Maryam. (2018). Examining conceptual metaphors and image schemas of the above container in Nahj al-Balagha language. Al-Zahra University Linguistics Quarterly, 11(32), 49-76.
- Houshangi, Hossein and Seifi Pargo, Mahmoud. (2018). Conceptual metaphors from the perspective of cognitive linguistics. Research Journal of Sciences and Education of the Holy Qur'an, 1(3), 9-34.
- schemas and conceptual metaphors in the 30th part of the Holy Quran. Quarterly Journal of Literary Studies of Islamic Texts, 18, 67-88.
- Madrasī, Mohammad Taqi. (1419 AH). Of the guide of the Qur'an. First Edition. Tehran: Dar Mohebbi Al-Hussein.
- Muslim Jawy, Maryam, Masoumi, Mohammad Hassan and Jantifar, Mohammad. (1401). A descriptive study of vowels in the semantic diversity of the verses of the Holy Qur'an based on the approach of Likaf and Johnson's motion picture schema theory. Mind Journal, 91, 172-201.

پی نوشت‌ها:

- ⁱ Cognitive linguistics
ⁱⁱ Cognitive semantics
ⁱⁱⁱ semantics
^{iv} Conceptual metaphor
^v metonymy
^{vi} Space Mental
^{vii} Image schemas
^{viii} The body in the mind
^{ix} Mark Jonson
^x Women, fire and dangerous things
^{xi} George lakoff
^{xii} - Langacker
^{xiii} - Faconia
^{xiv} - Talmy
^{xv} - sweater
^{xvi} - Trajector
^{xvii} - Landlark

